

## Universitätsbibliothek Paderborn

### **Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia**

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam  
Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In  
Qvibvs Singvlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo  
Continentvr Et Explicantvr ...

**Tomás <de Jesus>**

**Coloniæ Agrippinæ, 1684**

Capvt V. Contemplatio Dei ex mundi minoris, scilicet hominis, figurâ &  
partibus.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-38621**

miram conveientiam  
am si vel folium abso-  
deprehendens in eo ha-  
sum. Videbis quin  
qua parte tam tu sit  
Videbis quin con-  
pulchre definis,  
veluti seratis densitas  
textus. Inspe-  
terum quidem gen-  
tino quos denunci-  
t colitus in aliis,  
alem figuram in aliis.

chritus? quid ferio  
sole venies? qui  
omnipotens? quid re-  
spectios? quid ve-  
ni? in quo horum  
exibita omnia, pene  
exhibent, in quo  
certum, latente quo  
Conditor indicet?  
& credatularum in  
trocularum, & am-  
sapponit despat-  
videtur: nescia-  
deformius, ap-  
erit,  
futum, olim-  
nt. Quid plus  
gratius & adju-  
tius? quid res-  
tius? quidque  
condimentorum  
o lenius? Omnia  
amata sunt.

Signa & para-  
& amara, &c.  
rum Optimalia  
dilectam, usq;  
dit. Puer-  
linitas, ut  
ec animo quida  
verbis expletis  
philophantem  
sunt. Omnia

teripsum hanc  
magnum, qd  
magis! qd  
duca! condit  
mata datur!  
anti ad Crea-  
rem, canentes  
efacato corda eur  
invicibilis DEI soli  
punctate & la-  
titudines, Po-  
olque cedet de-  
tus, & regi-  
tenuit ille.  
vifibili mundo  
veriisque in  
Nam li-  
tecreans? fibe-  
r, qualis ex-  
tum emis-  
corulabim?  
onficit, &  
quasi

quasi per ipsa vestigia, DEI unitatem ac trinitatem  
repräsentet, etiam ex hac ratione Universi hujus  
ordo nobis contemplandus erit.

## CAPUT V.

Contemplatio DEI ex mundi minoris, scilicet  
hominis, figurā & partibus.

Platonici 3. man-  
dos affe-  
ruerunt,  
& qua-  
les?

TRES mundos Platonici statuerunt, maxi-  
mum, magnum, & parvum. Maximum, ip-  
sum DEUM appellant, in cuius Deitate rerum  
omnium ideæ ea formæ reniten: magnum verò  
mundum, hoc initicum ex celis, elementique  
congestum opificum, existit marum: mundum ve-  
rò parvum, hominem ipsum dixerunt, qui puer  
est, exiguus scilicet mundus, à prisca fuit nun-  
cupatus, quia ea qd per magnum hunc mundum  
disperfa sunt, quasi epilogi qd odat in se recolli-  
git atq; recludit. De contemplatione mundi maxi-  
mi, id est, summi DEI, in Secunda & Tertia hi-  
erarchia, ipso dñe, dicimus; de magno, qui est  
omnium creaturarum rerum aggregatio, succinete  
tractavimus: in prælata ut de minoris mundi  
fabrica, in qua non minus DEI providentia mi-  
randa, summa bonitas, & inaccessa mente crea-  
sapiencia, quam in orbe majori resplendet,  
agendum.

Pia S. Porro Clemens Papa, postquam Recognit. li. 8.  
Clemen-  
tis mino-  
ris mun-  
di con-  
templa-  
tio.

de majori mundo plurima dñeruile: de minori  
scribit in hunc modum: Sed veniam adhuc si vir-  
detur, etiam ad nostram, id est, homini substantiam,  
qui est parvus in alio mundo, & consideremus quam  
tafricatione compositus; ex hoc præcipue sapientia  
Conditoris intelliges: qui cum ex diversis substantiis  
confer, id est, mortali & immortali, per artificialem  
providentiam Conditoris, societas diversitas non  
resagit, & quidem longe à se distincta substantia: alia  
nangue de terra suctior & à Conditore formatur,  
alia verò ex immortibus substantiis datur.

Idem ipse de corpore & membrorum ejus ele-  
gan: ia sic inquit: Vide in corpore hominis, artificiu-  
opus, quomodo ea velut columnas quasdam, quibus  
caro sustentetur ac portetur, inserit; tum deinde  
qualis ex utraque parte, id est, dextera & leva, men-  
sura servetur, ut congruat pes pedi, & manus manu,  
digiti quoque digiti, ut singulis tota equa-  
litate concordant. Sed & oculus oculo, & auris auris;  
que non solum confonit, sed & concordantia, sed &  
tibis necessarii apta firmantur: manus quidem ut  
operi commoda simili pedes ut gressibus, oculi ut visibus  
serviant, superciliorum excubis custodiunt: aures ad  
audientium ita firmata, ut cymbalo similes suscep-  
turi reverberum sonum alii reddant, & usq; ad  
sensum cordis emitant: lingua autem ad loquendum  
illis dentibus, pletri reddit officium: ipsi vero den-  
tes, ali ut incident & dividant cibos, & interioribus  
trahant; interiores vero, at in molere mole confici-  
ant & communiant, quo opportunus stomacho traditis  
coquuntur, unde & molares appellari sunt. Sed &  
nares communicandi flatus & redientes ac recipiendi  
gratia saepe sunt, ut innovatione spiritus, calor na-  
turalis, qui ex corde est, vel accendi vel refrigerari,  
cum res poposcerit, queat pulmonis officio, qui petro-  
ri inharetur datum est, ut molle sua palpet & soveat  
cordis vigorem, in quo videtur vita consistere: vita  
dicto, non anima.

Nam quid dicam de substantia sanguinis? quam  
velut fluvius ex fonte procedens, & uno prius alveo in-  
venit, tum deinde per innumeras venas quasi per are-  
Thom. à Iesu Oper. Tom. II.

as derivatus, totam humani corporis terram vit alibi  
rigat fluenti, jecoris opere ministratus, quod ad effi-  
ciam digestionis ciborum atque in sanguinem mu-  
tandorum, in dextro latere jacet.

Et post nonnulla sic concludit: Quod si tanta  
ratione videmus in homine membris dispositis, ut cum  
in ceteris omnibus similis habitus videatur, in his tan-  
tummodo discrepant, in quibus usus diversitatem re-  
quirit; & neque in vico aliquid superfluum, aut e-  
gens, neque in feminis quod deficit videamus, vel quod  
abundet: quis ex his omnibus non evidenter cognoscet  
rationis opus, & sapientiam Conditoris! His adspi-  
latur etiam ceterorum animalium rationabilis diver-  
sus, & suo quodque usui ministerioq; conveniens.  
Hec S. Clemens.

Alia S.  
Greg. Na-  
zianzeni  
de homi-  
nis plas-  
matuon.

Gregorius Nazianzenus lib. 2. de Theologia, breviatione de hominis plasmatione plura. ò  
prehendit: Ut primum, inquit, que hominis sunt con-  
sideremus, unde, queso, primus a homini plasmatio?  
unde corporis tam venusta forma? unde membrorum  
tam concina dispositio? unde eorum obedientia, quæ  
quavis ad solum voluntaria motum moventur, mune-  
ræ sua obuenient? unde sensibus via ac praefantia, ut  
specierum rerum extra animam positarum sint rece-  
ptores, ac quasi hospites & delatores? Qui primus vi-  
vendi fontem aperit, & vita principia dedit? quæ  
spiritum seu animam insuffavit? qui impertivit vim  
rationis, irascentem, concupiscentem, memoriam,  
quibus cuncta attingit, discurrevit, sbernit, amplectitur,  
& conservat? quis hominem compegit, natura, stupo-  
rem, mortalem & immortalem, vinculum celestium  
& terrestrium? qui anima, namquam decidit quam  
cum corpore evanescat, lapsus attamen sui iacturam  
perpetua successione reparat. Non haec certe sunt igna-  
re naturæ virtus & effectus, sed opificis Dei sapientissimi.

Cassiodorus lib. de anima, Theodoretus Sermi-  
3. & 4. de providentia, & Patres alii quamplures,  
mira de anima & corpore humano edidissent,  
quæ brevitas caula piaz eritenda duximus. V-  
no aut altero tantum testimonio ex Laetantio E-  
miano contentu etim, qui libro de opificio Dei pre-  
clarè & erudi è generum prius de universo ho-  
mine, speciatim postea de singulis membris disserit.  
Capite itaque 8. libri de opificio Dei, de forma  
homini, & membrorum omnium habundine, &  
peculia ite aribus & oculis scribens, ita au-  
tunc rationem totius hominis ostendit. Singulorum  
membrorum, que in corpore opera sunt, utilitates &  
habitus explicabo. Cum igitur sicutus est DEUS ex omnibus  
animalibus solum hominem sacre cælestem, ce-  
tera universa terrena, hunc ad celi contemplationem  
rigidam erexit, bipedemq; constituit, scilicet ut eadem  
spelletur, unde illi origo est; illa vero deprecepsit ad ter-  
ram, ut quia nulla hic immortali aitatis expellatio est,  
mo sibi  
toto corpore in humum projecta ventri pauloq; servi-  
tient. Homini itaq; solum recta ratio, & sublimis at-  
tensus, & virtus DEO patre communis ac proximus, ori-  
ginem suam factoremq; testatur. Ejus propædæna  
mens, quia non tantum animantum, que sunt in ter-  
ra, sed etiam sui corporis est fortis dominatum, in  
summo capite collocata tamquam in arcu sublimi,  
speculator omnium & contumac. Hanc enim aulam DE-  
VS non obductam porrectaque formavit, ut in multis a-  
nimabilibus, sed orbis & globo similem, quod orbis rotun-  
ditas per se ratione est & figura. Eo igitur mens &  
ignis ille divinitus, antiquam celo regitur: cuius cum  
sumnum sagittum naturali ueste texisset, priorem  
partem, que dicuntur facies, necessarius membrorum  
ministeriu & instruxit pariter & ornavit.

Ac primus oculorum orbes concavæ fo-  
ramibus conclusit, a quo forati frontem  
nominalam Varro existimat; & eos  
neque

Ineffabili divine providentia sa-  
piens & virtus mitifice in visus &  
auditus organis respliceret.  
neq; minus neq; amplius quam duos esse voluit, quod  
ad speciem nullus est perfectior numerus quam duorum  
sicut & aures duas, quarum duplicitas incredibile est  
quam aut pulchritudinem praeferat, quod tum pars  
utriusque similitudine ornata est, tum ut venientes al-  
trius secus voces facilius colligantur. Nam & forma ipsa  
mirandum in modum ficta, quod arcanum foramina  
volunt esse nuda & inobsepta, quod & minus decorum  
& minus atile suspetatur; quoniam simplicium cavernarum  
angustias praeter volare vox posset & spargi, nisi percep-  
tam per cava sonus & repercutta retentam foramina  
ipsa conveherent, illis simili & vacuolis, quibus inservit

neq; minus neq; amplius, quād duos esse voluit, quod ad speciem nullus est perfectior numerus quād duorum > sicut & aures duas, quārūm duplicitas incredibilis est quantam pulchritudinem præ se ferat, quod tam pars utraq; similitudine ornata est, tum ut venientes al- trinsecus voces faciliter colligantur. Nam & forma ipsa mirandum in modum ficta, quod earum formamina voluit esse nuda & inobsepta, quod minus decorum & minus utilitas fuisset; quantum simplicium cavernarū angustissima prætervalore vox posset & spargi, nisi percepit, am per eavos finis & repercutiā retentam, am formamina ipsa conveherent, illis similiā rasculū, quibus impositis solent angustiora & visa compleri. Eas igitur aures (quibus est inditum nonenā vocib⁹ haeritans) dandæ Virgilus:      vocemq; his auribus hausit.  
Aut quia vocē ipsa Gratiæ diuīs vocē vobis ac auditu, per innotitiam littera, aures velut aurea sunt nomina te, noluit DEVS artifex molib⁹ pelliculū informare, ne pulchritudinē demeret pendula & flaccientes; neq; durata ac solidis ossib⁹, ne ad usūphabiles essent, immobiles ac rigentes: sed quod esset horum medium ex cogitatione, ut eæ cartilago molitus alligaret, & haberet aperte simul & flexibilem firmitatem. In his audiendi tantum officium constitutum est, sicut in oculis videndi: quorū principiū inexplicabilis est, ac mira subtilitas, quia eorum orbis genetum aū in similitudinem præ se serentes, ab ea parte qua videndum fuit, membrana perlucentibus vixit, ut imagines rerum contra post ax̄, tāq; in speculo resfulgentes, ad sensum intimum penetrarent.

Per eas igitur membranas sensus ille qui dicitur mens, ea quo sunt foras transpicit; ne forte existimemus, aut imaginari incursum nos cernere (ut Philosophi dixerunt) quoniam videndi officium in eo debet esse quod videtur, non in eo quod videtur; aut intentione aeris cum acie aut effusione radiorum; quoniam si ita esset, cardinis quam oculis advertimus videremus, donec intentus aer cum acie aut effusio radii ad id quod videbundum esset, pervenirent. Cum autem videamus eodem momento tempus, plerumque vero aliud agentes, nihilominus tamen universa quia contra sunt positae intueamur, veri & manifesti est mentis esse quae per oculos ea quae sunt opposita transpicit, quasi per fenestras, lucente vitro aut speculari lapide obductas. Et indecirco mens & voluntas ex oculis sepe dignoscitur.

Quod quidem ut refelleret Lucretius, in pristinissimo  
nº est argumento. Si enim mens, inquit, per oculos vi-  
det, eruta & effosio oculi magis rideret; quoniam e-  
vulsa cum positibus foras plus inferunt lumen, quam si  
fuerint obducta. Nimirum ipsi, vel potius Epicuro qui  
eum docuit, effosio oculi erant, ne viderent, effosio or-  
bes & ruptas oculorum fibras, & fluentem per venas  
sanguinem, & crescentes ex vulneribus carnes, & ob-  
ducas ad ultimum cicatrices nihil posse locis admittere,  
sunt forte auribus similes oculos nasci & volebant, ut  
non tam oculi quam pro amibus cernerentur; quo nichil  
ad speciem sedens, ad visum inutilis fieri posset.  
Quantulum enim videre possemus, si mens ab intimis  
penetrabilis capitis per exiguis cavernarum rimplulis  
attenderet? ut si quis vellat transpicere per evanescam,  
non plus profecto cerner, quam cicut a ipsius capacitate  
comprehendat. Itaque ad videndum membris potius in  
orbem conglobatis opus fuit, ut visus in latum sparge-  
retur, & quo in primori facie adherent, ut libere pos-  
sent omnia contueri.

Ergo messabilis divina providentia virtus fecit duos simillimos orbes, eosq; ita devinxit, ut non in totum converti, sed moveri tamen ac flecti cum modo possent. Orbis autem ipsos humoris pari ac liquatis plenos esse voluit, in quorum media parte scintilla luminum conclusa tenerentur, quia pupillam noncupamus, in quibus paris ac subtilibus cernendi sensus ac ratio coninetur. Per eis igitur orbis seipson mens intendit

*ut videat, miraque ratione in unum miscetur & con-  
jungitur amborum lumen visus.*

Idem Author de exterioribus membris hominis eorumque uia tractans cap. 10. sic art. Sed nam ad DEI operas revertantur. Viginti oculi minuti essent ab injuria eos ciliorum tegumentorum et clavum oculos dictos esse. Varroni placet. Nam et palpebre quibus mobilitas inest. & palpitatione recessum tribuit pilis in ordine stantibus vallare. septem oculi decentissimum probant. Quarum motus ipsius incomprehensibili celeritate concurrens. & videtur non impedit. & reficit obtutum. Aces enim id est membrana illa per lucens. quam siccari & obsecrare non oportet nisi humore affidata terpa nirete. ob sole scit. Quid ipsa superciliis hujusmodi pilis brevibus adornata? nomine quasi aggeratus & mantimentum oculis. ne quid superne inuidat. & speciem simul prestat? Ex quorum confusio nasus exoriens. & veluti equali porrectus jugo. utrunque aciem finali discerni & mutari.

Inferius quoque generum non indecens tumor, in similitudinem collium leniter exurgens, ab omni parte oculos efficit tutiores; provisusq; est ab Artisca hummo, ut si quis forte vehementer rictus existiter, eminientibus repellatur. Naso vero pars superior, usq; ad medium, solida formata est, inferior autem carnagine adheret molli, ita ut ad usum digitorum posse esse tractabilis. In hoc aurem, quamvis simplicis et unicoloris, tria sunt officia constituta: unum ducendi spirantem, alterum capiendo odorem, tertium ut per eum ceteras purgamenta cerebri defluant: quia ipsa DEVS tam mirabilis quam divina ratione motibus est, ut tamen biatus ipse nasi oris speciem non deformaret; quod erat plane futurum, si unum ac simplex foramen pataret. At id velut parere per medium aut inter sepsit atque divisit, secundumq; ipsa duplicate pulchritudinem.

Ex quo intelligitur, quantum dualis numerus una  
& simplici compage solidatus, ad rerum valea per-  
ceptionem. Nam cum sit corpus unum, tamen totum ex  
simplicibus membris constare non poterat, nisi ut ef-  
fent partes vel dexter & vel sinistra. Itaque pedes du-  
o item manus, non tantum ad utilitatem aliquam  
usus, vel gradienti vel faciendo utile, sed & hanc  
decorum, mirabilem conseruant: sic & in corpore, quod  
totum divini operi quasi culmen est, & auditu in duas  
aures, & vix in duas acies, & odorato in duas  
nares a summo Artifice divisa est: quia cerebrum, in  
quo sentiendratio est, quamvis sit unum, tamen in  
duas partes membrana interveniente discretum est.  
Hactenus Lactantius.

C A P V T VI.

*Quae sunt potissimum consideranda in qualibet creatura, ut facilius ad Creatorem ascendamus.*

**S**ED ut facilius in hoc Uniuerso, & qualibet eius  
creatura ubetior contemplationi: materiam  
ad invenire possumus, oportet ut modum aliquem  
ad superna ascendendi ex creaturarum inspec-  
tione praecribamus. Ut autem ab hac Universi ma-  
china incipiamus, in illa generatim accepta, sep-  
tem creaturarum conditiones in primis sunt con-  
siderande, quas D. Bonaventura in *Itinerario me-  
ritis in Deum cap. 1.* pulchritudo animadvertisit, ex quo  
licet aliqua superius a nobis adducta sit, non tan-  
ta mem verebimus nonnulla hic reperiri sic itaq; in-  
qui S. Doctor: *Ex his ergo visibilibus consurgit ad  
considerandam DEI potentiam, sapientiam, bonitatem,*